

Việt Nam đang nỗ lực đa dạng hóa vai trò của ASEAN, tính chuyên đưa tranh chấp ra tòa án quốc tế và thúc đẩy hợp tác với các cường quốc khác để tăng cường vị thế và tạo lợi thế trong cân bằng với Trung Quốc trên Biển Đông.

Trước khi gia nhập ASEAN vào tháng 7/1995, Việt Nam đã cử một đoàn tìm hiểu thực tế do nguyên thủ tướng ngoại giao Võ Khoan đứng đầu tới sự Ban Thư ký ASEAN tại Jakarta. Chuyên đi nhằm đánh giá vai trò thành viên và tác động của việc gia nhập đến mối quan hệ ASEAN – Trung Quốc.

Đoàn muốn tìm hiểu xem ASEAN sẽ làm gì để bảo vệ mình trước một cường quốc bên ngoài. Sau chuyên đi, đoàn của Việt Nam đã nhận thấy rằng ASEAN sẽ làm mọi thứ có thể để bảo vệ thành viên của mình. Sau gần hai thập kỷ gia nhập khi, giờ đây Việt Nam đang kiểm nghiệm quy định luật pháp của ASEAN trong việc bảo vệ các thành viên.

Trong Hội Nghị Thượng đỉnh gần đây nhất vào tháng trước tại Myanmar, các ngoại trưởng ASEAN đã ra bản tuyên bố chung thể hiện “những quan ngại thực sự” trước những vụ việc ở Biển Đông.

Mặc dù tuyên bố không đề cập trực tiếp đến Trung Quốc hay nêu cụ thể tranh chấp lãnh thổ, những tuyên bố được đưa ra ngay sau vụ việc Philippines bắt giữ 11 ngư dân Trung Quốc vì săn bắt rùa trái phép tại một bãi ngấm gần quần đảo tranh chấp Trường Sa, cũng như vụ việc Trung Quốc hạ đặt giàn khoan trong vùng biển tranh chấp gần quần đảo Hoàng Sa.

Đây là lần thứ hai ASEAN đưa ra tuyên bố như vậy kể từ khi Myanmar đảm nhiệm cương vị chủ tịch luân phiên của ASEAN cách đây năm tháng. Tuyên bố đầu tiên được đưa ra trong Hội nghị hợp Bộ trưởng Ngoại giao ASEAN vào tháng 1. Có thể sẽ có thêm những tuyên bố kêu gọi các bên kiềm chế và hành động phù hợp với luật pháp quốc tế được đưa ra trong nửa cuối năm nay.

Trong nhiều năm, ASEAN thường tránh can thiệp vào các tranh chấp lãnh thổ ở Biển Đông để duy trì tính trung lập của mình. Bản thành viên là Việt Nam, Philippines, Malaysia và Brunei đều có yêu sách chồng lấn với Trung Quốc.

Trên quan điểm của Việt Nam, ASEAN đã đạt được bước tiến chắc chắn kể từ khi vượt qua được rào cản tâm lý bấy lâu nay để đưa ra tuyên bố thể hiện quan điểm chung trong vấn đề Biển Đông.

Các nhà lãnh đạo ASEAN quyết tâm không lặp lại thất bại năm 2012 tại Campuchia khi các ngoại trưởng đã không thể đưa ra bản thông cáo chung như thường lệ do những khác biệt trong việc đề cập đến tranh chấp.

Thông qua lịch sử của ASEAN, bất cứ khi nào những mối đe dọa hay khủng hoảng tác động đến khi thì các thành viên sẽ cùng nhau hành động. Những động thái gần đây của Trung Quốc trên Biển Đông thúc đẩy ASEAN đoàn kết và đưa ra tiếng nói chung.

Ngoài ra, lập trường của Indonesia cũng có những thay đổi tuy chưa thực sự rõ ràng nhưng lại khá quan trọng. Quốc gia này đang thay đổi vai trò trung gian trung lập trong việc giải quyết tranh chấp Biển Đông trở thành một bên chủ động hơn.

Trong thời gian gần đây, Jakarta đã chủ trì sự quyết đoán của Bắc Kinh. Chẳng hạn, Indonesia là quốc gia duy nhất trong khối ASEAN đã tuyên bố với Bắc Kinh hội đồng năm rưỡi, Jakarta sẽ không chấp nhận vùng Nhấn dưng Phòng Không trên Biển Đông (ADIZ) của Bắc Kinh. Trung Quốc đã tuyên bố thiệt lập ADIZ tại Hoa Đông vào tháng 11/2013.

Từ các bình luận và tuyên bố của Hà Nội được đưa ra thông qua các diễn sự của năm nay tại ASEAN, có thể nhận thấy rằng, Việt Nam đang triển khai chiến lược đảo đảo trong việc giải quyết tranh chấp trên biển với Trung Quốc.

Đầu tiên và là quan trọng nhất, Việt Nam đang sử dụng mọi nỗ lực để đa hóa vai trò của ASEAN. Việt Nam coi ASEAN là công cụ có tính hiệu quả cao trong việc giải quyết các vấn đề với các cường quốc. Việt Nam đã gia nhập ASEAN 3 tháng ngay sau khi khối đưa ra tuyên bố chung đầu tiên của mình với những ngôn từ mạnh mẽ trước hành động Trung Quốc chiếm đóng Bãi Vành Khăn tại quần đảo Trường Sa. Điều đó giải thích lý do vì sao Việt Nam không muốn đi theo quan điểm của Philippines khi quốc gia này cho rằng, ASEAN không có nhiệm vụ nên giúp ích trong vấn đề giải quyết tranh chấp Biển Đông.

Trước năm 1992, Philippines tích cực thúc đẩy một vấn đề đầu tiên và bố quy tắc vùng xâu Biển Đông, còn được gọi là Tuyên bố ASEAN về Biển Đông. Tuy nhiên, dưới thời chính quyền Aquino hiện nay, Manila đã không chú ý nhiều đến những ngôn từ của ASEAN. Minh chứng cho điều đó là việc Philippines đã không tham vấn ASEAN về việc năm nay tìm kiếm tòa trọng tài trong vấn đề tranh chấp lãnh thổ với Trung Quốc.

Trái lại, Việt Nam có lập trường tiếp tục đề cao sự đoàn kết và tình hợp tác của ASEAN khi sắp tới đây, Trung Quốc và ASEAN gặp nhau tại vòng họp lần đầu tiên nhóm làm việc chung về bố quy tắc vùng xâu trên Biển Đông. Cuộc họp lần theo kế hoạch là vào ngày 24-25/6 tại Bali.

Ngoài ra, Hà Nội cũng tính đến việc đưa tranh chấp ra Tòa Trọng tài Thường trực Liên Hợp Quốc, tuy nhiên điều đó khó có thể xảy ra trong thời gian tới.

Rõ ràng đây là một động thái chiến lược. Cả Việt Nam và Trung Quốc đều có chung quan điểm rằng, việc sử dụng các cơ chế của Liên Hợp Quốc chỉ là phương án cuối cùng. Điều đó giải thích tại sao cả hai bên đều không thực sự chú trọng đến việc đóng vai trò trung gian hòa giải của Tổng Thư ký Liên Hợp Quốc Ban Ki Moon. Trên hết, lãnh đạo hàng hai nước - vốn duy trì mối quan hệ đặc biệt - vốn chưa có cuộc gặp nào để thảo luận vấn đề này. Các cuộc thảo luận cho đến nay chỉ dừng lại ở cấp thấp.

Một trong các chiến lược của Việt Nam là thúc đẩy hợp tác với các quốc gia đồng lòng cùng với thế trên trường quốc tế và tạo lợi thế trong cân bằng với Trung Quốc. Cả Mỹ và Nhật Bản đều đang đẩy mạnh hợp tác trong lĩnh vực an ninh biển với Việt Nam, cả hai đều cam kết cung cấp tàu tuần tra cho Việt Nam. Không ngoài, Việt Nam đã trở thành đối tác toàn diện của Mỹ.

Hiện Việt Nam vẫn giữ thái độ thận trọng khi bình luận về việc tăng cường mối quan hệ chiến lược với Mỹ và Nhật Bản, vì Việt Nam biết rõ mối nguy hiểm tàng khi quá chú trọng vào mối quan hệ mới nhưng mang tính chiến lược này.

Theo [Straits Times](#)

Trần Quang (dịch)